

Дослідження результатів зарахування абітурієнтів на кожному з етапів конкурсного відбору

Громадянська мережа ОПОРА

Дослідження результатів зарахування абітурієнтів на кожному з етапів конкурсного відбору

Четвертий рік поспіль Громадянська мережа ОПОРА відстежує процес вступної кампанії до вищих навчальних закладів країни. Цього року найбільше проблем та порушень прав абітурієнтів на рівний доступ до вищої освіти було зафіксовано під час трьох етапів зарахування, тобто в проміжку з 1 по 10 серпня. Про більшість недоліків вступної кампанії та їхні причини Опора повідомляла у підсумковому матеріалі [“Зарахування з проблемами”](#).

Попри те, основним порушенням прав вступників, стало зарахування на місця державного замовлення у так званій “четвертій хвилі” абітурієнтів, які не мали високих конкурсних балів, однак подали до вузів оригінали документів. Натомість, вступники з вищими балами, які не володіли інформацією про можливість бути зарахованими на бюджетні місця, втратили такі шанси.

Наскільки серйозною є проблема нерегульованого зарахування абітурієнтів у “четвертій хвилі” можна стверджувати, лише дослідивши, яка кількість абітурієнтів зараховується у такий спосіб – тобто, проаналізувавши дані про те, скільки вступників, рекомендованих до зарахування на 1, 2 та 3 етапах, стали студентами певного ВНЗ, а скільки – завдяки “конкурсу оригіналів”.

Дослідження охопило 29 ВНЗ України. Дані отримувалися спостерігачами у відповідь на запити про доступ до публічної інформації, а також з офіційних документів, розміщених на веб-сайтах вишів. Основою для дослідження стали списки абітурієнтів, рекомендованих до зарахування на кожному з трьох етапів зарахування, а також накази ректорів про зарахування студентів.

Інформація щодо 25 ВНЗ була отримана у відповідь на запити про доступ до публічної інформації, зокрема:

1. Буковинський державний медичний університет
2. Вінницький національний технічний університет
3. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
4. Донецький медичний університет імені М. Горького
5. Криворізький національний університет
6. Луганський Національний університет імені Т. Шевченка
7. Луцький національний технічний університет
8. Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького
9. Львівський національний університет імені І. Франка
10. Національний гірничий університет
11. Національний медичний університет імені О. Богомольця
12. Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова
13. Національний університет “Львівська політехніка”
14. Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”
15. Національний університет водного господарства та природокористування
16. Рівненський державний гуманітарний університет
17. Одеський національний університет імені І. Мечникова
18. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

19. Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
20. Ужгородський національний університет
21. Харківський національний університет радіоелектроніки
22. Херсонський національний технічний університет
23. Черкаський державний технологічний університет
24. Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького
25. Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

Дані стосовно ще чотирьох ВНЗ аналізувалися на основі офіційних веб-сторінок вищих навчальних закладів (нагадаємо, що відповідно до пункту 16.4. Умов прийому на 2013 р., рішення приймальної комісії про рекомендацію до зарахування також мали розміщуватися на веб-сайті):

1. Київський національний університет імені Т. Шевченка
2. Національний університет “Києво-Могилянська академія”
3. Одеський національний медичний університет
4. Харківський національний університет імені В. Каразіна.

Дослідження обсягів зарахування абітурієнтів на кожному з етапів проводилося по 18 напрямках підготовки: “правознавство”, “фінанси і кредит”, “облік і аудит”, “журналістика”, “міжнародні відносини”, “політологія”, “англійська мова”, “українська мова і література”, “лікувальна справа”, “педіатрія”, “медико-профілактична справа”, “біологія”, “туризм”, “економіка підприємства”, “комп’ютерні науки”, “програмна інженерія”, “комп’ютерна інженерія”, “фізика”. Попри те, що для дослідження були здебільшого визначені напрями підготовки, які користуються популярністю серед абітурієнтів та вважаються престижними, до уваги також бралися і такі, де часто є загроза невиконання плану держзамовлення, а в деяких випадках і його зменшення – наприклад, “біологія” та “фізика”.

Дослідження не є репрезентативним для всієї України, проте його результати дозволяють ідентифікувати проблему та її причини. Разом з тим, вони спонукають до пошуку шляхів вирішення проблеми, що передбачається у процедурах вступної кампанії та закріплюється в Умовах прийому.

Беручи до уваги сотні дзвінків, які надходили на телефон “гарячої лінії” після 10 серпня, тобто після оприлюднення наказу про зарахування студентів на навчання на місця державного замовлення, **гіпотеза** дослідження полягала у тому, що значна частина абітурієнтів вступає на держбюджет на підставі наявності оригіналів документів у приймальній комісії ВНЗ, а не завдяки високому конкурсному балу. Попри те, що результати дослідження для різних напрямків підготовки відрізняються, ситуація є набагато складнішою, ніж очікувалося.

Над дослідженням працювали:

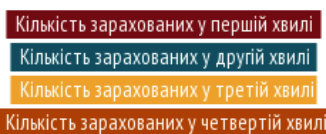
Ольга Стрелюк, координатор освітнього напрямку Громадянської мережі ОПОРА
Наталія Радиш, юрист Громадянської мережі ОПОРА

Дослідження проводилося в рамках кампанії “За прозорий вступ до ВНЗ!”, підтриманої Міжнародним фондом “Відродження”.

Результати дослідження

Чи не найкращі показники зарахування абітурієнтів на підставі рекомендацій приймальної комісії на різних етапах має напрям підготовки “журналістика”.

Журналістика

Фактично, у більшості навчальних закладів план державного замовлення на цей напрям виконується під час трьох етапів зарахування абітурієнтів. Більше того, на першому етапі вимоги для зарахування виконують, за окремими виключеннями, понад 50% вступників. Таку тенденцію легко пояснити особливостями формування конкурсного балу, адже при вступі на журналістику абітурієнти проходять творчі випробування, які часто співпадають у часі у різних навчальних закладах. Тому вступникові ще на етапі подачі документів доводиться обирати один-два виші для участі у конкурсному відборі. Дуже часто абітурієнти змушені відмовлятися від здачі творчих випробувань у територіально віддалених ВНЗ України через фінансову неспроможність.

Такі аргументи високих результатів зарахування абітурієнтів у трьох етапах не сприяють чесності та прозорості вступної кампанії, швидше навпаки – акцентують увагу на порушенні прав абітурієнтів на вільний вибір місця навчання та створенні умов, де вступники стають заручниками ситуації.

“Правознавство”. Один з найбажаніших напрямів підготовки для більшості абітурієнтів, тому при наявності ефективного способу подачі заяв та умов відбору, проблем із виконанням державного замовлення не мало би виникати. Натомість маємо абсолютно протилежну ситуацію.

Правознавство

Як бачимо, переважна більшість навчальних закладів формує державне замовлення на цей напрям за результатами “конкурсу оригіналів”, а не за результатами рекомендацій у 1-3 етапах. Очевидно, рекомендовані абітурієнти мали інші пріоритети для вступу, а окремі навчальні заклади чи напрями підготовки розглядали лише про запас, а тому і не подавали оригіналів документів. Позитивно вирізняються з-поміж інших Київський національний університет ім. Т. Шевченка та дещо поступається йому Львівський національний університет ім. І. Франка. Обидва виші мають достатньо високі обсяги державного замовлення у порівнянні з іншими – 115 та 70 місць відповідно, що могло стати одним з визначальних фактів при заповненні місць державного замовлення.

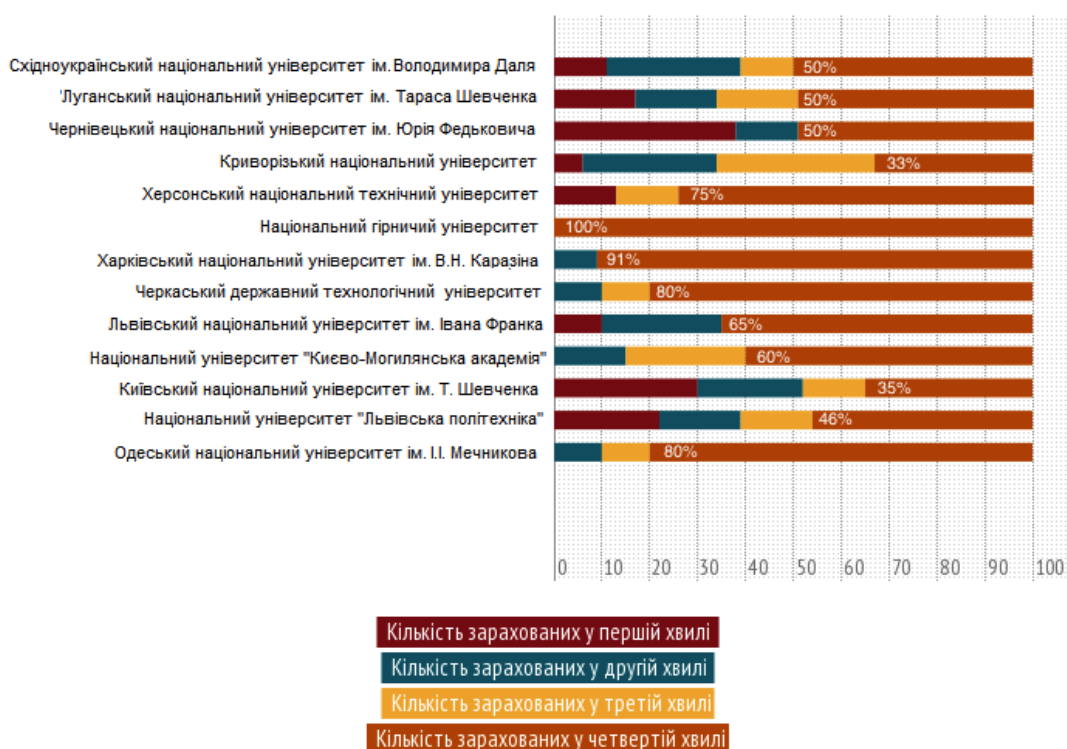
“Політологія”. Цей напрям підготовки не користується попитом у вступників. В першу чергу, низькі показники заповнюваності місць держзамовлення у 1-3 “хвилі” зарахування пояснюються непріоритетністю цього напрямку порівняно з іншими. Лише незначна частина вступників на напрям “політологія” виконує вимоги до зарахування (подає оригінали документів), наприклад – близько 30% рекомендованих до зарахування у Національному університеті “Києво-Могилянська академія”. Для решти – це або “запасний” шанс для вступу, або одна з 15 дозволених для подання заяв.

Політологія

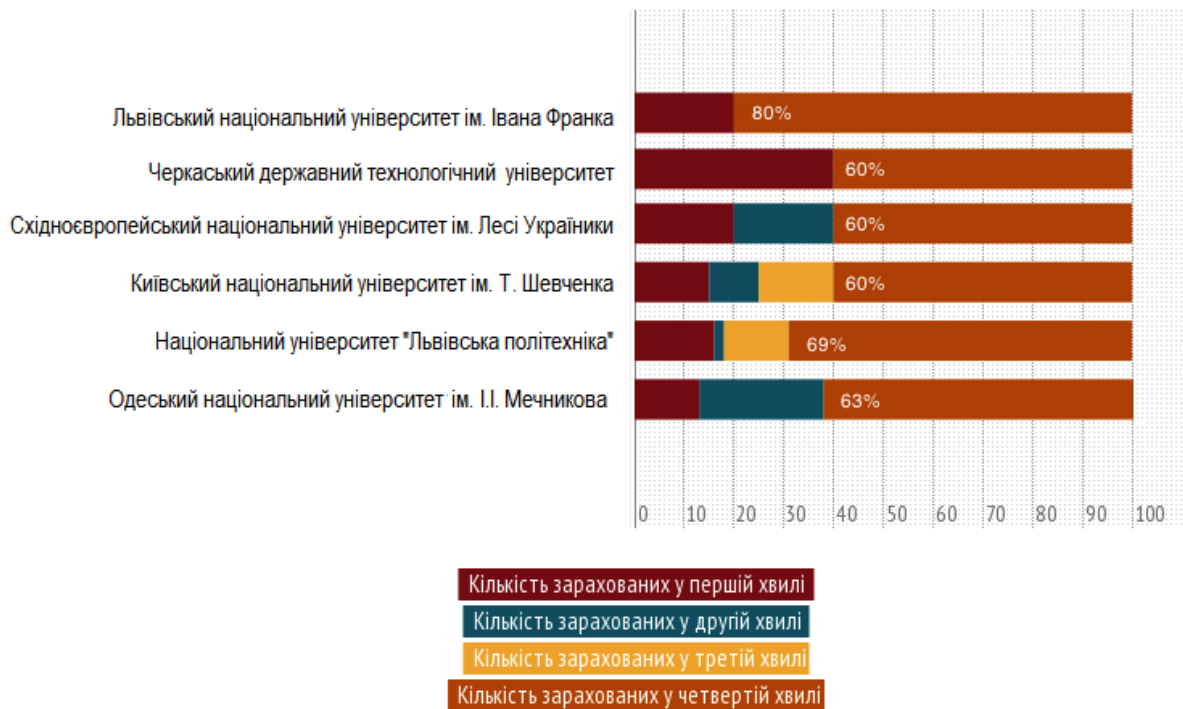
“Фінанси і кредит”. Цей популярний напрям економічного спрямування має кращу ситуацію із заповненням державного замовлення, порівняно з правознавством чи політологією, однак у більшості вишів, що досліджувалися, половина місць державного замовлення також формується без належної процедури, тобто через “конкурс оригіналів”.

Фінанси і кредит

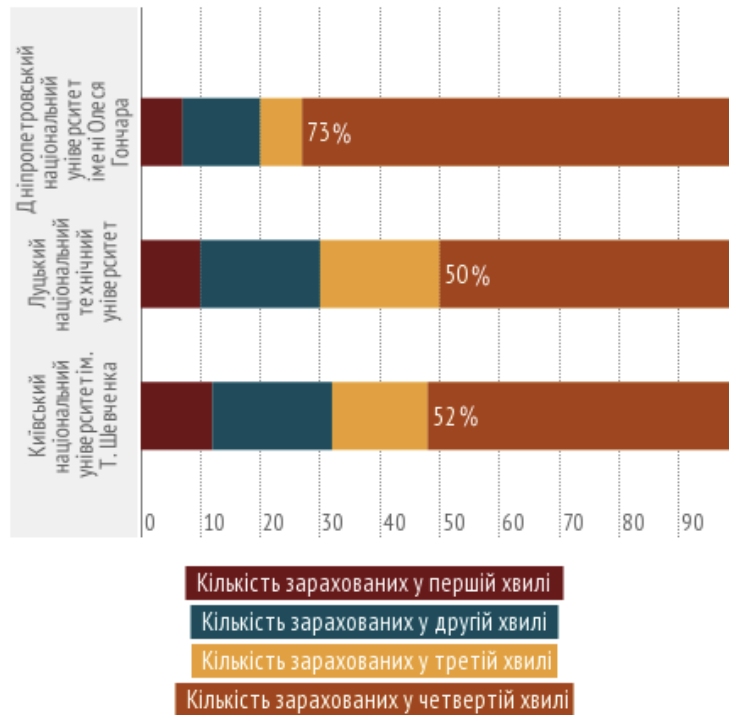
“Облік і аудит”. На цей напрям підготовки ситуація є гіршою. Як свідчать дані, менше 40% рекомендованих до зарахування абітурієнтів подають оригінали документів на “облік і аудит”.

Облік і аудит

“Економіка підприємства”. Серед лідерів за кількістю поданих заяв для участі у конкурсному відборі у ВНЗ є напрям підготовки “економіка підприємства”. Однак і тут понад 50% місць державного замовлення заповнюється не за рахунок абітурієнтів, рекомендованих до зарахування.

Економіка підприємства

ІТ-сфера, яка активно розвивається в Україні і на підготовку фахівців для якої Уряд постійно збільшує фінансування, теж виглядає проблемною в частині виконання абітурієнтами умов для зарахування.

Програмна інженерія

Більше 80% державного замовлення було виконано на напрям **“програмна інженерія”** за результатами трьох етапів зарахування лише у Харківському

національному університеті радіоелектроніки, дещо поступається цим показникам факультет інформатики та обчислювальної техніки Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут” 72%. У решті ВНЗ “четверта хвиля” лідирує за кількістю зарахованих студентів. Проблематичність ситуації зумовлена тим, що у багатьох з ВНЗ є суміжні напрямки підготовки, куди абітурієнти також подають заяви для участі у конкурсному відборі, щоб збільшити свої шанси вступити принаймні на один з них. Зокрема, йдеться про “програмну інженерію”, “комп’ютерні науки” та “комп’ютерну інженерію”, де конкурують фактично ті самі абітурієнти. Іноді ситуації доходять до абсурду, коли на одному і тому ж етапі зарахування до 70% абітурієнтів приймальна комісія рекомендує паралельно на 2-3 напрямки.

Як приклад, можна навести дані з Луцького національного технічного університету. На другому етапі зарахування на напрями “комп’ютерна інженерія” та “комп’ютерні науки” одночасно рекомендовано 13 з 18 одних і тих же абітурієнтів (Див. у додатку). Проте виш у цьому випадку є заручником недосконалої процедури подачі документів для участі у конкурсному відборі та системи зарахування, адже діяв відповідно до Умов прийому, затверджених Міністерством освіти і науки.

“Туризм”. Чи не найбільший конкурс на одне бюджетне місце (від 23 до 140 осіб у ВНЗ, що досліджувалися) вже котрий рік поспіль спостерігаємо на напрям підготовки “туризм”. Попри те, лише два виші – Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького та Київський національний університет ім. Т. Шевченка на 50% виконали державне замовлення завдяки вступникам, рекомендованим до зарахування у 1-3 “хвилі”. Очевидним є висновок, що кількість заяв, поданих до приймальної комісії, не гарантує того, що абітурієнт в подальшому тут буде навчатися.

Туризм

“Біологія”. На противагу напрямкам підготовки, які мають великий конкурс на одне бюджетне місце, можна навести напрям підготовки **“біологія”** (від 6 до 22 осіб у навчальних закладах, що досліджувалися). Проте, частка абітурієнтів, які виконують вимоги до зарахування, не поступається найпрестижнішим напрямам.

Біологія

“Фізика”. Щодо напрямку підготовки **“фізика”**, на який план підготовки за коштів держбюджету залишається стабільним, то дані дослідження мають свої особливості – в першу чергу, через можливе зменшення квот держзамовлення. Наприклад, за даними Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, які надійшли у відповідь на запит, список рекомендованих до зарахування на першому етапі тут налічував 50 осіб. У другому і третьому етапах кількість рекомендованих осіб дорівнювала різниці місць обсягу держзамовлення (50) та зарахованих у першому-другому етапах. Натомість, у наказі про зарахування міститься перелік лише 27 студентів. Тобто, або приймальна комісія завідома рекомендувала до зарахування удвічі більше абітурієнтів, або виконати такий план держзамовлення змогли лише трохи більше ніж на половину.

Фізика

Зрештою, якщо не брати до уваги прохідний бал, який у більшості ВНЗ, за винятком Київського національного університету ім. Т. Шевченка, є вкрай низьким – фактично, на напрям “фізика” зараховуються абітурієнти, що займають останні позиції у рейтинговому списку – то подання оригіналів документів на трьох етапах нічим кардинально не відрізняється від найбільш рейтингового “правознавства”.

У дослідженні виділена група медичних ВНЗ, де найбільш чітко простежуються причини існування “четвертої хвилі” зарахування, а разом з тим, найбільш очевидними є шляхи вирішення проблеми “конкурсу оригіналів”. У більшості цих вишів основними напрямками підготовки є “лікувальна справа”, “педіатрія” та “медико-профілактична справа”. Абітурієнт, подаючи документи для вступу, пробує свої сили на всіх трьох напрямках одночасно. Однак, для більшості пріоритетом залишається “лікувальна справа”. Саме тому, тут рівень подачі оригіналів документів на 1-3 етапах один з найвищих.

Лікувальна справа

Крім того, важливим фактором для таких високих показників є система цільового набору, яка становить 25% місць від квоти державного замовлення. Абітурієнти, які мають цільові направлення, виконують умови для зарахування на першому ж етапі. Вони зазвичай мають низькі конкурсні бали і на умовах загального конкурсу навряд чи б мали змогу навчатися за кошти держбюджету. Разом з тим, відсутність чіткої процедури видачі цільових направлень дає підстави сумніватися у чесності та безкорисливості отримання таких скерувань.

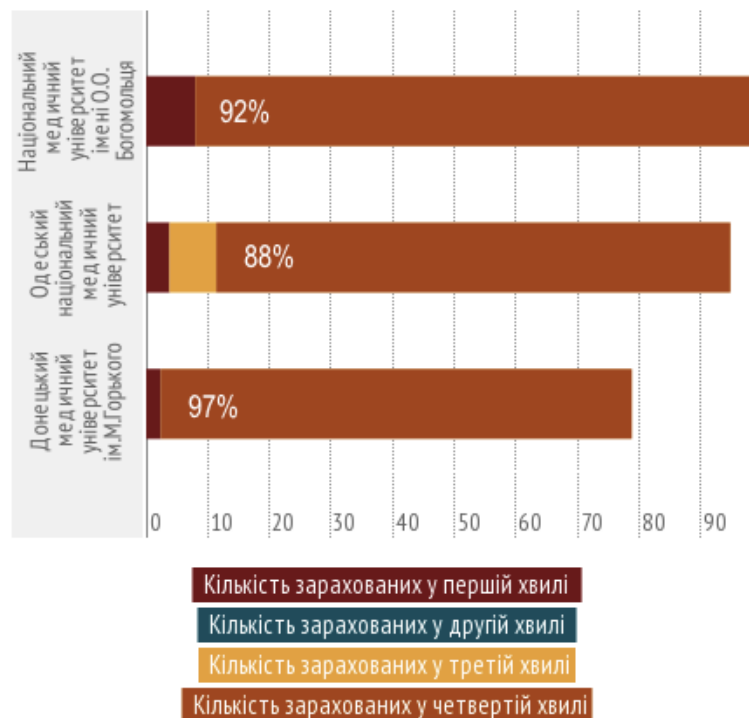
Зовсім іншу ситуацію відслідковуємо на суміжному напрямі “**педіатрія**”. Оскільки для більшості вступників медичних напрямів пріоритетом є “лікувальна справа”, то вони подають оригінали документів саме туди. “Педіатрія”, натомість, залишається бажаною в першу чергу для цільовиків та поза конкурсників.

Педіатрія

Ще гіршу ситуацію спостерігаємо на напрямі підготовки **“медико-профілактична справа”**, тут близько 90% місць державного замовлення заповнюється абітурієнтами, не рекомендованими до зарахування.

Медико-профілактична справа

Проблемою такого низького відсотку зарахування осіб, які рекомендовані, є відсутність визначення пріоритетності напряму підготовки, на якому абітурієнт хоче

навчатися, на етапі подачі заяв та документів у приймальну комісію. Виникає ситуація, коли в одній хвилині на різні напрями підготовки рекомендують до зарахування одних і тих же абітурієнтів.

Для наочного відображення цієї проблеми ми проаналізували списки рекомендованих до зарахування осіб у медичних закладах. Оскільки результати виявилися однаковими у всіх вишах, наведемо приклад лише одного – Одеського національного медичного університету. Однак, звертаємо увагу, що для такого аналізу бралися до уваги лише списки рекомендованих до зарахування осіб, які вступають за загальним конкурсом (без врахування осіб, які вступають за цільовим направленням, за співбесідою, або ж поза конкурсом).

Отже, для осіб, які вступають на загальних підставах в Одеському національному медичному університеті відведено 144 місця на напрям “лікувальна справа”, на “педіатрію” – 55 та на “медико-профілактичну справу” – 22. Порівнявши списки рекомендованих до зарахування на ці напрями підготовки, на 1 етапі отримали такі результати:

53 з 55 абітурієнтів (96%), які рекомендовані на педіатрію, а також 21 з 22 абітурієнтів (95%), рекомендованих на медико-профілактичну справу, були присутні в списку рекомендованих до зарахування на лікувальну справу. Більше половини осіб (55%), рекомендованих до зарахування на медико-профілактичну справу, крім того також були рекомендовані на педіатрію.

Етап 1	Лікувальна справа, 144
Педіатрія, 55	96 % (53)
Медико-профілактична справа, 22	95 % (21)
55% (12) МПС:Педіатрія	

Оскільки більшість абітурієнтів для себе визначають першим пріоритетом “лікувальну справу”, другим – “педіатрію”, третім – “медико-профілактичну справу”, в першій хвилині жоден з абітурієнтів не подав оригінали документів на “медико-профілактичну справу” та “педіатрію”. Таким чином, після першого етапу на напрям підготовки “педіатрія” залишилися вільними всі 55 місць, виділених для вступу за конкурсним балом, а на “медико-профілактичну справу” – всі 22 місця.

З напрямом підготовки “медико-профілактична справа”, така ситуація повторилася і після закінчення другого етапу – ніхто з рекомендованих до зарахування абітурієнтів не подав оригінали, адже знову 20 з 22 абітурієнтів (91%) були рекомендовані також і на лікувальну справу.

Етап 2	Лікувальна справа, 90
Педіатрія, 55	76 % (42)
Медико-профілактична справа, 22	91 % (20)
77% (17) МПС:Педіатрія	

Дещо менше дублювань списків рекомендованих до зарахування спостерігається на третьому етапі. Лише половина абітурієнтів (51%), рекомендованих на “педіатрію” були виявлені у списках на напрям “лікувальна справа”. Менший відсоток збігів прослідковуємо і між “медико-профілактичною” та “лікувальною справами” – 59%. Однак, основним поясненням тут є той факт, що прохідний конкурсний бал на вказані напрями з кожним етапом все більше відрізняється. Якби останній був однаковий скрізь, то дублювання списків осіб продовжилося б.

Етап 3	Лікувальна справа, 73
Педіатрія, 51	51 % (26)
Медико-профілактична справа, 22	59 % (13)
41% (9) МПС:Педіатрія	

Висновки

Загалом, представлені дані лише констатують проблему, відому і вищим навчальним закладам, і профільному Міністерству освіти і науки України. Про причини такої проблеми йшлося вище, однак ще раз зацентруємо на основних із них.

Багато абітурієнтів, не будучи професійно орієнтованими, користаються можливістю і подають 15 заяв (по 3 у 5 ВНЗ) для участі у конкурсному відборі. Сприяє цьому і можливість подати заяву дистанційно, через Інтернет. Однак, подаючи документи у приймальну комісію, абітурієнт не визначає пріоритетність своїх заяв – ні в межах одного ВНЗ, ні в межах п'яти. На прикладі Одеського національного медичного університету зрозуміло, що надання пріоритетності напрямку “лікувальна справа” сприяло тому, що на решту напрямів були б рекомендовані абсолютно інші вступники. Про те саме йшлося і на прикладі Луцького національного технічного університету, де на рівні напрямів – комп'ютерна інженерія та комп'ютерні науки – були рекомендовані одні і ті ж абітурієнти.

Саме тому, варто передбачити, щоб вступник визначав пріоритетність напрямів підготовки, на які подає заяви у кожному ВНЗ. Так, подаючи заяви на три напрями підготовки у одному ВНЗ, абітурієнт повинен визначити пріоритетність цих напрямів. І у тому випадку, коли він може бути рекомендований до зарахування у одній хвилині на кілька напрямів підготовки – рекомендацію варто надавати лише на пріоритетний для нього напрям (спеціальність). Це дасть змогу зараховувати за рекомендаціями більшу кількість бажаючих навчатися у виші абітурієнтів.

Для цього у ЄДЕБПО потрібно додати функцію автоматичного заміщення вже зарахованого абітурієнта вступником, який знаходиться нижче від нього у рейтинговому списку. Таким чином, якщо в першій “хвилині” вступник буде рекомендований до зарахування на пріоритетну для себе спеціальність, то в другій “хвилині” його неможливо буде рекомендувати на менш пріоритетну. Також вступники не можуть за власним бажанням скасувати заяви у своєму електронному кабінеті, якщо вже вступили у бажаний ВНЗ. Абсолютно зрозумілою є логіка таких дій до 1 серпня, щоб абітурієнт не міг подавати і скасовувати заяви, постійно переносючи їх з одного вишу в інший. Натомість після початку етапу зарахування така опція є виправданою.

Невирішеною проблемою залишається сама процедура зарахування абітурієнтів у так званій “четвертій хвилині”. Попри те, що у Міністерстві визнають цей етап зарахування, однак досі він залишається без чіткої процедури реалізації. Погіршує ситуацію і те, що вступники не володіють інформацією, хто виконав вимоги до зарахування у третьому етапі та чи мають вони шанс стати студентом-бюджетником. ЄДЕБПО є закритою для громадськості, а в ІС “Конкурс” цьогоріч не завжди відображалася необхідна інформація через надання вишу можливості “управління відображенням статусів заяв абітурієнтів у ІС “Конкурс”. Частина навчальних закладів повідомляють раніше nereкомендованих абітурієнтів про вільні місця державного замовлення, інші – ні. Очевидно, що було б доброю практикою розміщувати на веб-сторінці навчального закладу інформацію про кількість незаповнених бюджетних місць в переддень закінчення етапу зарахування.